HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בגלל מנשה דלא עבד תשובה א"ר יוחנן כל האומר מנשה אין לו חלק לעוה"ב מרפה ידיהן של בעלי תשובה דתני תנא קמיה דר' יוחנן מנשה עשה תשובה (ל) שלשים ושלש שנים דכתיב [1]בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וחמשים וחמש שנה מלך בירושלים ויעש (הרע) [אשרה] כאשר עשה אחאב מלך ישראל כמה מלך אחאב עשרין ותרתין שנין מנשה כמה מלך חמשים וחמש דל מינייהו עשרים ותרתין פשו להו תלתין ותלת א"ר יוחנן משום רשב"י מאי דכתי' [2]וישמע אליו [א]ויחתר לו ויעתר לו מיבעי ליה מלמד שעשה לו הקב"ה כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה מפני מדת הדין [ב]וא"ר יוחנן משום רשב"י מאי דכתיב [3]בראשית ממלכות יהויקים בן יאשיהו וכתיב [4]בראשית ממלכת צדקיה וכי עד האידנא לא הוו מלכי אלא בקש הקב"ה להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל יהויקים נסתכל בדורו ונתקררה דעתו בקש הקב"ה להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל דורו של צדקיה נסתכל בצדקיה ונתקררה דעתו בצדקיה נמי כתיב [5]ויעש הרע בעיני ה' שהיה בידו למחות ולא מיחה וא"ר יוחנן משום רשב"י מאי דכתיב [6]איש חכם נשפט את איש אויל ורגז ושחק ואין נחת אמר הקב"ה כעסתי על אחז ונתתיו ביד מלכי דמשק זיבח וקיטר [לאלהיהם] שנאמר [7]ויזבח לאלהי דרמשק המכים בו ויאמר [כי] אלהי מלכי ארם הם מעזרים אותם להם אזבח ויעזרוני והם היו [לו] להכשילו ולכל ישראל שחקתי עם אמציה ונתתי מלכי אדום בידו הביא אלהיהם והשתחוה להם שנאמר [8]ויהי אחרי (כן) בא אמציה מהכות את אדומים ויבא את אלהי בני שעיר ויעמידם [לו] לאלהים ולפניהם ישתחוה ולהם יקטר אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי בכיי ליה למר דלא ידע חייכי למר דלא ידע ווי ליה [ג]למר דלא ידע בין טב לביש [9]ויבאו כל [שרי] מלך בבל (ויבאו) [וישבו] בשער התוך א"ר יוחנן משום רשב"י מקום שמחתכין בו הלכות אמר רב פפא היינו [ד]דאמרי אינשי באתרא דמריה תלא ליה זייניה תמן קולבא רעיא קולתיה תלא (סימן על שדה בתים לא תאונה) אמר רב חסדא אמר רבי ירמיה בר אבא מאי דכתיב [10]על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב והנה עלה כולו קמשונים כסו פניו חרולים וגדר אבניו נהרסה על שדה איש עצל עברתי זה אחז ועל כרם אדם חסר לב זה מנשה והנה עלה כולו קמשונים זה אמון כסו פניו חרולים זה יהויקים וגדר אבניו נהרסה זה צדקיהו שנחרב בית המקדש בימיו [ה]ואמר רב חסדא אמר רבי ירמיה בר אבא ארבע כיתות אין מקבלות פני שכינה כת לצים כת שקרנים כת חניפים כת מספרי לשון הרע כת לצים דכתיב [11]משך ידו את לוצצים כת שקרנים דכתיב [12]דובר שקרים לא יכון לנגד עיני כת חניפים דכתיב [13]כי לא לפניו חנף יבוא כת מספרי לשון הרע דכתיב [14]כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע [ו]צדיק אתה ולא יהיה במגורך רע [ז]ואמר רב חסדא אמר רבי ירמיה בר אבא מאי דכתיב [15]לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך לא תאונה אליך רעה שלא ישלוט [ח]בהן יצר הרע ונגע לא יקרב באהלך [ט]שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שתבא מן הדרך דבר אחר לא תאונה אליך רעה שלא יבעתוך חלומות רעים והרהורים רעים ונגע לא יקרב באהלך שלא יהא לך בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים [י]עד כאן ברכו אביו מכאן ואילך ברכתו אמו [16]כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך על כפים ישאונך וגו' על שחל ופתן תדרוך וגו' עד כאן ברכתו אמו מכאן ואילך ברכתו שמים

כי

בגלל מנשה דלא עשה תשובה. והמשיכן כולן אחריו: **כאשר עשה אחאב.** דמשמע כשיעור השנים שחטא אחאב במלכו חטא מנשה והיינו כ"ב שנה שחטא בהם כנגד כ"ב שנים שמלך אחאב: **פשו להו ל"ג.** שעשה תשובה: **וישמע אליו ויחתר לו.** ומבחוץ כתיב ויעתר לו. כך שמעתי: **מדת הדין.** היתה מעכבת שלא להקביל פני מנשה בתשובה ועשה הקב"ה מחתרת ברקיע ופשט ידו וקבלו בלא ידיעת מדת הדין: **מאי דכתיב בראשית ממלכות יהויקים ובראשית ממלכת צדקיה.** מ"ט כתיב בהני בראשית יותר מאחריני: **וכי עד האידנא לא הוו מלכי.** ואי משום תחלת ממלכתו קאמר ה"ל למכתב בשנה ראשונה למלכותו אלא להכי שני קרא בדיבוריה וכתיב בראשית ללמדך מעשה בראשית היה בימי יהויקים שבקש הקב"ה להחזיר את עולמו לתהו ובהו כמו שהיה מבראשית: **כיון שנסתכל בדורו.** של יהויקים שהיו צדיקים שעדיין לא גלו החרש והמסגר: **דורו של צדקיהו.** היו רשעים שכל הצדיקים הגלו כבר עם יהויכין: **איש חכם נשפט.** זה הקב"ה שנקרא ה' איש מלחמה (שמות טו) איש אויל אלו מלכים שבסמוך אחז ואמציה ורגז ושחק ואין נחת בין שהוא כועס עמהם בין שהוא שוחק עמהם אינן יראין מלפניו ואינם חתים לחזור למוטב: **בכי ליה למר כו'.** לאו דוקא נקט מר אלא משום דהכי מילי דאינשי כשהוא חכם כשהוא רוצה להשפט ולהתווכח עמהן בין שהוא שוחק עליהם בין שהוא כועס עמהן אינם יראים מלפניו ואינם חתים לחזור למוטב: **מקום שהיו מחתכין בו.** ודורשין הלכות נהפך למושב לצים של שרי מלך בבל: **בשער התוך.** לשון תוכך והיינו בהר הבית ובעזרה ששם היו יושבים סנהדרין וכדאמר בעלמא (לעיל דף פו:) ג' בתי דינין היו שם אחד בלשכת הגזית ואחד על פתח העזרה ואחד על פתח הר הבית: [כ] **קולתיה תלא.** כלומר במקום שהיו חותכין הלכות בו דנין שרי דבבל דיינים שלהם: **באתרא דמריה תלא זייניה.** מקום שהאדון תולה כליו: **קולבא רעיא**(א). נבל רועה: **קולתיה תלא.** כדו תלה לשם כמו (בראשית כד) כדה דמתרגמינן קולתא. ל"א קודתיה מקדתו כמו (סוטה דף ט.) מקדה של חרס: [ל] **והנה עלה כולו קמשונים זה אמון.** שהעלה שממית ע"ג המזבח לקמן [ע"ב]: **כסו פניו חרולים זה יהויקים.** שכסה פניו מאורו של הקב"ה כדאמר לקמן [שם] כלום אנו צריכים אלא לאורו יטול אורו: **על שדה איש עצל עברתי זה אחז.** ולהכי קרי ליה עצל שחתם את התורה ובטל את העבודה לקמן [שם]: **ועל כרם אדם חסר לב זה מנשה.** שקדר אזכרות והרס את המזבח [שם]. (ל"א) חרולים אורטיג"ש: **זה צדקיה.** שהיה צדיק ונהרס בית המקדש בימיו: **משך ידו את לוצצים.** משך הקב"ה את ידיו מן הלוצצים שלא להתקרב אצלם: **לא יגורך רע.** היינו מספרי לשון הרע דכתיב בתריה תאבד דוברי כזב איש דמים וגו' ועוד דכתיב בתריה קבר פתוח גרונם וגו': **שלא תמצא אשתך ספק נדה וכו'.** והיינו באהלך באשתך כדאמרי'[מ] אין אהלו אלא אשתו[נ] ובשעה שאדם בא מן הדרך קשה לו כשימצא את אשתו ספק נדה יותר מנדה ודאית שעל ספק הוא מיצר ויצרו תקפו ואומר טהורה היא ועל חנם אני מונע: **עד כאן ברכו אביו.** דוד אביו לשלמה בנו. מסתמא לפי ענין הברכות יש לידע סדור ברכות[ס] שכן דרך האב בדברים האלו בספק נדה ובילה"ר ובהרהורים רעים ובבנים ותלמידים שלא יקדיחו תבשילם ברבים אבל אשה אינה נותנת דעת בכך אלא מהמרכת הלב שיש לה מתפללת על בנה שינצל מאבן נגף ומרוחין ושדין לפיכך קא דריש לפי הענין שאלו ברכות ברכתו אמו כי מלאכיו יצוה לך מ"ר. ועוד משום דכתיב כי מלאכיו משמע ליה דסליק ענין אחד דברכה ומכי מלאכיו עד כי כי חשק סליק חד ענין הלכך מוקים דמי לדמי דע"כ ברכו אביו וכו'. מ"ר:

כי

מסורת הש"ס

א) [בפסוק כתיב ויעתר וכן העתיק לעיל קא: ואפשר דבדברי הימים שהיה לפני רשב"י היה כתוב ויחתר לו עמ"ש תוס' בשבת נה: ד"ה מעבירין כו' וכן מצינו בירושלמי כו' ע"ש], ב) [ערכין יז. ע"ש], ג) למאן. רש"ל, ד) ב"מ פד:, ה) סוטה מב. ע"ש, ו) [שבת קמט: חגיגה יב: סוטה מב.], ז) [ברכות נה: ע"ש קנ"ע], ח) [צ"ל בך], ט) [ב"מ קז.], י) [בס"א נוסף: כגון ישו הנוצרי], כ) [צ"ל אחר ד"ה קולתיה], ל) [ד"ה והנה וד"ה כסו צ"ל אחר ד"ה ועל כרם], מ) [מועד קטן ז:], נ) בד"י אין אהלו אלא אשתו, ס) בס"א: לידע שדוד ברכו,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קולבא רעיא. נ"ב ובב"מ פרק הפועלים גרסינן כלבא רעיא בכ':

לעזי רש"י

אורטיג"ש [אורטיא"ש]. סרפדים.

מוסף רש"י

מאי דכתיב בראשית ממלכות כו'. מאי שנא דכתיב ביהויקים ובצדקיהו בראשית, לפי שביקש הקב"ה להפוך מעשה בראשית בימיהם (ערכין יז.). **באתרא דמריה תלא ליה זייניה.** יתד שהיה הגבור רגיל לתלות בו כלי זיינו, הנבל הרועה תרמילו תלה, בולז"א בלע"ז (ב"מ פד:). **משך ידו.** הקב"ה מהיות את לוצצים (סוטה מב.). **לא יגורך רע.** לא יגור עמך רע, וגבי מספרי לשון הרע כתיב, דכתיב בההוא פרשתא כי אין בפיהו נכונה וגו' (שם). **ספק נדה.** וכל שכן ודאי (ב"מ קז.).

תורה אור

1. בֶּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה מְנַשֶּׁה בְמָלְכוֹ וַחֲמִשִּׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלָ͏ִם וְשֵׁם אִמּוֹ חֶפְצִי בָהּ: מלכים ב כא א
2. וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיֵּעָתֶר לוֹ וַיִּשְׁמַע תְּחִנָּתוֹ וַיְשִׁיבֵהוּ יְרוּשָׁלַ͏ִם לְמַלְכוּתוֹ וַיֵּדַע מְנַשֶּׁה כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים: דברי הימים ב לג יג
3. בְּרֵאשִׁית מַמְלְכוּת יְהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה מֵאֵת יְיָ לֵאמֹר: ירמיהו כו א
4. וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַהִיא בְּרֵאשִׁית מַמְלֶכֶת צִדְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה בַּשָּׁנָה הָרְבִעִית בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי אָמַר אֵלַי חֲנַנְיָה בֶן עַזּוּר הַנָּבִיא אֲשֶׁר מִגִּבְעוֹן בְּבֵית יְיָ לְעֵינֵי הַכֹּהֲנִים וְכָל הָעָם לֵאמֹר: ירמיהו כח א
5. וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹיָקִים: מלכים ב כד יט
6. אִישׁ חָכָם נִשְׁפָּט אֶת אִישׁ אֱוִיל וְרָגַז וְשָׂחַק וְאֵין נָחַת: משלי כט ט
7. וַיִּזְבַּח לֵאלֹהֵי דַרְמֶשֶׂק הַמַּכִּים בּוֹ וַיֹּאמֶר כִּי אֱלֹהֵי מַלְכֵי אֲרָם הֵם מַעְזְרִים אוֹתָם לָהֶם אֲזַבֵּחַ וְיַעְזְרוּנִי וְהֵם הָיוּ לוֹ לְהַכְשִׁילוֹ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל: דברי הימים ב כח כג
8. וַיְהִי אַחֲרֵי בוֹא אֲמַצְיָהוּ מֵהַכּוֹת אֶת אֲדוֹמִים וַיָּבֵא אֶת אֱלֹהֵי בְּנֵי שֵׂעִיר וַיַּעֲמִידֵם לוֹ לֵאלֹהִים וְלִפְנֵיהֶם יִשְׁתַּחֲוֶה וְלָהֶם יְקַטֵּר: דברי הימים ב כה יד
9. וַיָּבֹאוּ כֹּל שָׂרֵי מֶלֶךְ בָּבֶל וַיֵּשְׁבוּ בְּשַׁעַר הַתָּוֶךְ נֵרְגַל שַׂר אֶצֶר סַמְגַּר נְבוּ שַׂר סְכִים רַב סָרִיס נֵרְגַל שַׂר אֶצֶר רַב מָג וְכָל שְׁאֵרִית שָׂרֵי מֶלֶךְ בָּבֶל: ירמיהו לט ג
10. עַל שְׂדֵה אִישׁ עָצֵל עָבַרְתִּי וְעַל כֶּרֶם אָדָם חֲסַר לֵב: משלי כד ל
11. יוֹם מַלְכֵּנוּ הֶחֱלוּ שָׂרִים חֲמַת מִיָּיִן מָשַׁךְ יָדוֹ אֶת לֹצְצִים: הושע ז ה
12. לֹא יֵשֵׁב בְּקֶרֶב בֵּיתִי עֹשֵׂה רְמִיָּה דֹּבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי: תהלים קא ז
13. גַּם הוּא לִי לִישׁוּעָה כִּי לֹא לְפָנָיו חָנֵף יָבוֹא: איוב יג טז
14. כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אָתָּה לֹא יְגֻרְךָ רָע: תהלים ה ה
15. לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ: תהלים צא י
16. כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָּךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ: תהלים צא יא